

ਡਾ. ਰਾਣਾ ਨਈਅਰ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ-ਹੁਨਰ

(ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਰਚਿਤ ਕਰੀਰ ਦੀ ਢਿੰਗਰੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ)

ਅਨੁਵਾਦ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਢੰਗ ਹੈ ਜੋ ਸਰੋਤ-ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ (Source Language Text-SLT) ਨੂੰ ਟੀਚਾ-ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ (Target Language Text- TLT) ਦੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਨੁਵਾਦ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਪਾਠ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਵਾਦ ਦਾ ਕਾਰਜ ਮਨੁੱਖੀ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵਜੋਂ ਉਭਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਅੰਤਰ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸਬੰਧਾਂ ਜਿੰਨਾ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ। ਆਧੁਨਿਕ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਕਾਰਜ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਵਾਦ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂ ਵਾਚੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖੋਜਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅਨੁਵਾਦ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਪਾਠ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਕੇ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲਾ ਪਾਠ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਨੁਵਾਦ ਸਿਧਾਂਤਕਾਰ ਅਤੇ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਵਿਦਵਾਨ ਸੁਸਾਨ ਬੈਸਨੇਟ¹ ਨੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਨੁਵਾਦ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਆਨਲਾਈਨ ਸਰਵਿਸ ਵਨ ਆਵਰ ਟ੍ਰਾਂਸਲੇਸ਼ਨ² ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, "ਅਨੁਵਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਦਿੱਤੇ ਪਾਠ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ।" ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਜਾਏ ਕੁਮਾਰ ਦਾਸ³ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰੋਤ ਭਾਸ਼ਾ (SL) ਤੋਂ ਟੀਚਾ ਭਾਸ਼ਾ (TL) ਵਿੱਚ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਮੀਰਾ ਉਸਮਾਨ⁴ ਅਨੁਵਾਦ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਾਨਸਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਭਾਸ਼ਾਈ ਪਾਠ ਦਾ ਅਰਥ ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੁਵਾਦ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾਈ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਖੋਜ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ, ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦਾਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ, ਕਿੱਤਾਮੁੱਖੀ, ਤਕਨੀਕੀ ਅਨੁਵਾਦਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਰੇ ਹੋ ਕੇਵਲ ਸਾਹਿਤਕ

ਡਾ. ਸੰਦੀਪ ਰਾਣਾ
ਪੰ.ਯੂ. ਗੁਰੂ ਕਾਸ਼ੀ ਕੈਂਪਸ,
ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ.
rsandeep251@gmail.com

ਅਨੁਵਾਦ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਹੱਥਲਾ ਪਰਚਾ ਸਰੋਤ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸੁਹਜਤਾ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਆਂਤਰ. ਐਸ. ਅਬਦੇਲਾ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੁਵਾਦ ਨੂੰ "ਇੱਕ ਵਿਗਿਆਨ, ਇੱਕ ਕਲਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੁਨਰ" ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਨੁਵਾਦ ਅਨੁਵਾਦਕ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਅਨੁਪਾਤ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ "ਸ਼ਬਦ ਭੰਡਾਰ ਦੀ ਅਮੀਰੀ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਅਤੇ ਅਨੁਵਾਦਕ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ" ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਨੁਵਾਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਯੋਗ ਸਾਹਿਤਕ ਅਨੁਵਾਦ ਵਿੱਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਉਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਰੋਤ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਬੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਅਨੁਵਾਦਕ ਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਆਕਰਣ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਹਾਵਰੇ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਐਲ ਸ਼ੈਫੇ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਅਨੁਵਾਦ ਤਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਅਨੁਵਾਦਕ ਕੋਲ ਸਰੋਤ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਦੇ ਵਿਆਕਰਨ, ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਅਤੇ ਥੀਮ ਦੀ ਚੰਗੀ ਸਮਝ ਹੋਵੇ। ਅਨੁਵਾਦਕ ਕੋਲ ਸਰੋਤ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟੀਚਾ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਪੁਨਰ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ੈਲੀ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਸਰੋਤ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਦੀ ਮੌਲਿਕਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖ ਸਕੇ। ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਅਨੁਵਾਦ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦਕਾਂ ਲਈ ਕਈ ਰਚਨਾਤਮਕ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਹਿਤਕ ਪਾਠ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨਾ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਔਖਾ ਕੰਮ ਹੈ ਜੋ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਨਿਪੁੰਨਤਾ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਅਨੁਵਾਦਕ ਦੁਆਰਾ ਸਰੋਤ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਅਤੇ ਟੀਚਾ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਪੂਰੇ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਡੀਕੋਡ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਆਪਣੀ ਨਿੱਜੀ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸੂਰੂਆਤੀ ਦੌਰ ਤੋਂ ਹੀ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਗਲਪ ਸਾਹਿਤ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਗਲਪਕਾਰਾਂ ਦੀ ਫੇਹਰਿਸਤ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸ਼ੁਮਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਮਲਵਈ ਪੇਂਡੂ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਚਿਤਰਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰ

ਵਜੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਵਲਾਂ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਮਕਬੂਲੀਅਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਪਰ ਉਸਦੀਆਂ ਨਾਵਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਰਚੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵੀ ਉਸਦੀ ਵਿਲੱਖਣ ਆਂਚਲਿਕ ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਹਾਮੀ ਭਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਲਵਈ ਉਪ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਸ ਖਿੱਤੇ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਹੋਂਦਮੂਲਕ ਸੰਕਟਾਂ ਵਿੱਚ ਘਿਰੀ ਛੋਟੀ ਕਿਸਾਨੀ ਤੇ ਸਾਧਨ ਵਿਹੀਣ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੂਬਾਂ ਕਾਰਨ ਆਰਥਿਕਤਾ ਅਤੇ ਘਰੇਲੂ ਭਾਈਚਾਰਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਉਲਝੀ ਔਰਤ ਦੀ ਭਾਵਪੂਰਤ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗਲਪੀ ਸੰਵੇਦਨਾ ਦੇ ਉਚਤਮ ਪੱਧਰ ਕਾਰਨ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਸਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪਾਤਰ ਸਬੰਧਤ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਨਿਮਾਣੇ, ਨਿਰਬਲ, ਬੇਬਸ ਅਤੇ ਅਣਹੋਏ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਸਖ਼ਤਾਈ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅੱਠ ਕਹਾਣੀ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਸੱਗੀ ਫੁੱਲ (1962), ਚੰਨ ਦਾ ਬੂਟਾ (1964), ਓਪਰਾ ਘਰ (1965), ਕੁੱਤਾ ਤੇ ਆਦਮੀ (1972), ਬਿਗਾਨਾ ਪਿੰਡ (1976), ਮਸਤੀ ਬੇਤਾ (1978), ਰੁੱਖੇ ਮਿੱਸੇ ਬੰਦੇ (1982) ਅਤੇ ਪੱਕਾ ਟਿਕਾਣਾ (1990) ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਹਕਾਰ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੇ ਉਸਦੇ ਨਾਵਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਨੁਵਾਦਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਓਪਰਾ ਘਰ' ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਕਹਾਣੀ 'ਕਰੀਰ ਦੀ ਢਿੰਗਰੀ' ਸਾਹਿਤਕ ਖਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਮਕਬੂਲ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਨਾਇਕਾ ਬਲੰਤੋ ਦੀ ਦੁੱਖਾਂ ਭਰੀ ਹਾਲਤ ਦਾ ਕਾਰਣ ਸ਼ਰੀਕੇਬਾਜ਼ੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਜੱਟ ਵਰਗ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ 'ਤੇ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਸਕੇ ਭਰਾਵਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਵੰਡ-ਵੰਡਾਈ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸੁਖਦ ਅਹਿਸਾਸ ਵੀ ਸ਼ਰੀਕੇਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਕੁੜੱਤਣ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਜਾਣਾ ਸਾਧਾਰਣ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ। ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਆਪਣੀ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਸ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਸਧਾਰਣ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਸਧਾਰਣਤਾ ਨੂੰ ਚਿਤਰਤ ਕਰਦਾ, ਬਿਰਤਾਂਤ ਰਚਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਵਾਇਤੀ ਹਾਲਤਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਜੜ੍ਹ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਪਿੰਡਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ ਨਾਇਕਾ ਬਲੰਤੋ ਦਾ ਸਬਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਸਬਰ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚਲੀ ਸ਼ਰੀਕੇਬਾਜ਼ੀ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਕਿਰਸਾਨੀ ਹੇਠ ਪਨਪਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਹੈ। ਬਲੰਤੋ ਦੀ

ਦਰਾਈ ਦੇ ਮਾਪੇ ਆਰਥਿਕ ਪੱਖੋਂ ਸਰਦੇ ਪੁੱਜਦੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਆਪਣੀ ਧੀ ਨੂੰ ਵੱਧ ਦਾਜ ਦੋਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਵੱਡੀ ਨੂੰਹ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਧੇਰੇ ਪਿਆਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਲੰਤੇ ਨਾਲ ਦੁਰਵਿਹਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੈਸੇ ਦੇ ਲਾਲਚ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦਾ ਸੱਸ ਸਹੁਰਾ ਚੰਗੀ ਜ਼ਮੀਨ ਛੋਟੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਅਤੇ ਮਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬਲੰਤੇ ਦੇ ਘਰਵਾਲੇ ਗਿਆਲੇ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਬਲੰਤੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਕਰਾਰ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ, ਦਿਓਰ ਅਤੇ ਦਰਾਈ ਸਭ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਵਿਤਕਰਾ ਸਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਆਖ਼ਰਕਾਰ ਬਲੰਤੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਹੱਤਕ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਈ ਵੇਖਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਉਸਦੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਦੀ ਹੱਦ ਤੋਂ ਬਾਹਰੀ ਗੱਲ ਹੋ ਨਿਬੜਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਸਬਰ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕਰੀਰ ਦੀ ਢਿੰਗਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਵਰਤ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਸਬਰ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੂੰ ਰੋਕੀ ਬੈਠੇ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਦੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਲਿਖੀ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੇ ਯਥਾਰਥਕ ਵਿਸ਼ੇ, ਪ੍ਰਤੀਕਾਤਮਕ ਸ਼ੈਲੀ ਅਤੇ ਗੁੰਦਵੇਂ ਬਿਰਤਾਂਤ ਕਾਰਨ ਅਨੁਵਾਦਕਾਂ ਦੀ ਪਸੰਦ ਬਣੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਹੱਥਲੇ ਪਰਚੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਡਾ. ਰਾਣਾ ਨਈਅਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਅਨੁਵਾਦ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਨੁਵਾਦਕ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਚੋਣਵੀਆਂ ਚੌਦ੍ਹਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਤਰਜਮਾ ਕਰਕੇ Earthy Tones ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਇਕ ਪੁਸਤਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਵਲ 'ਅੱਧ ਚਾਨਣੀ ਰਾਤ', 'ਪਰਸਾ' ਅਤੇ 'ਅੰਨੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਦਾਨ' ਵੀ ਡਾ. ਰਾਣਾ ਨਈਅਰ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਚੰਗਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨਾ ਅਨੁਵਾਦਕਾਂ ਲਈ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਭਰਿਆ ਕੰਮ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਸਮੇਂ ਸਰੋਤ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਦਾ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਬਿਰਤਾਂਤ ਕਥਾ ਦੇ ਖ਼ਾਸ ਵਾਤਾਵਰਣਿਕ ਸੁਰ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਪਾਤਰਾਂ, ਕਥਾਨਕ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਬਣਤਰ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਇਸ ਸੁਰ ਨੂੰ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਦੇ ਵਕਤ ਅਨੁਵਾਦਕ ਦੁਆਰਾ ਸਮਝਣਾ ਅਤੇ ਟੀਚਾ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਤਕ ਸਮਾਨ ਅਰਥਾਂ ਅਤੇ ਬਣਤਰ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਮਲਵਈ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਰਹਿਤਲ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਸ ਕਹਾਣੀ 'ਕਰੀਰ ਦੀ ਢਿੰਗਰੀ' ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਖ਼ਾਸ ਆਂਚਲਿਕ ਸ਼ੈਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਮਲਵਈ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਲੋਕ ਜਨਜੀਵਨ ਵਿਚਲੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਦਵੰਦ ਨੂੰ ਸਮਾਂਤਰ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨਾ

ਇਕ ਮੁਸਕਲ ਭਰਿਆ ਕੰਮ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਰਵਾਇਤਾਂ, ਭਾਸ਼ਾਈ ਬਣਤਰਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕ ਵਰਜਨਾਵਾਂ (ਟੈਬੂਆਂ) ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨਾ ਹੀ ਅਸਲ ਚੁਣੌਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਡਾ. ਰਾਣਾ ਨਈਅਰ ਨੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਆਂਚਲਿਕਤਾ ਨੂੰ ਟੀਚਾ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਤਕ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਾ ਕੇ ਬਾਖ਼ੂਬੀ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ। ਪੁਸਤਕ *Earthy Tones* ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਨੁਵਾਦ ਕਾਰਜ ਦੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, *There is something about Gurdial Singh's fiction, which doesn't submit itself readily to an act of translation, and least of all, to an English translation. In a way, the challenge is inherent in the fact that Punjabi and English don't merely represent two distinct, not necessarily antithetical, languages or linguistic systems but two different cultural worlds as well.*⁷ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਜਿਹੇ ਅਨੁਵਾਦ ਸਮੇਂ ਅਨੁਵਾਦਕ ਦਾ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਚੇਤੰਨ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹੀ ਸਰੋਤ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਟੀਚਾ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਤਕ ਪੁੱਜ ਸਕੇਗਾ। ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਡਾ. ਰਾਣਾ ਨਈਅਰ ਦੀ ਇਸ ਕਲਾਤਮਕ ਅਤੇ ਬੌਧਿਕ ਕਾਰਜ ਦੀ ਹਾਮੀ ਭਰਦੀਆਂ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈ ਮਿਸਾਲਾਂ ਇਥੇ ਲਿਖੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਉਸ ਲੋਕ-ਰਵਾਇਤ ਨੂੰ ਪਾਠਕ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤੀਵੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰ ਕਸਟ, ਹਰ ਜੁਲਮ ਅਤੇ ਹਰ ਮਾਨਸਿਕ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਵਿੱਚ ਚੁੱਪ ਰਹਿ ਕੇ ਸਭ ਸਹਿਣ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਨਾਇਕਾ ਬਲੰਤੋ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਅਤੇ ਦਿਉਰ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸੇ ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਉਸ ਤੋਂ ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਗਿਆਲੇ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਵੀ ਤੀਵੀਆਂ ਵਰਗਾ ਚਿਤਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਕ ਮਰਦ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਚੁੱਪਚਾਪ ਸ਼ਰੀਕੇ ਦੀਆਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਸਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਮਜਬੂਰੀ ਨੂੰ 'ਤੀਵੀਆਂ ਵਾਂਗੂ' ਵਿਹਾਰ ਕਰਨਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪਾਠ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦਕ 'ਤੀਵੀਆਂ ਵਾਂਗੂ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਤਰਜਮਾ *like a demure woman* ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਥਾਂ ਕੇਵਲ *like a woman* ਲਿਖ ਕੇ ਸਰੋਤ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਦੇ ਮਾਅਨੇ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸੀ

ਕਿਉਂਕਿ ਪੱਛਮੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਇਦ demure (ਸੰਕੋਚੀ) ਔਰਤ ਹੀ ਸੰਕੋਚ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਜਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲੇ ਕਸ਼ਟਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਹਰ ਔਰਤ ਤੋਂ ਇਹ ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਮਾਜ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵਧੀਕੀ ਵਿਰੁੱਧ ਸ਼ਰੇਆਮ ਨਹੀਂ ਬੋਲੇਗੀ। ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਅਗਲੇ ਪਾਸਾਰ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਗਿਆਲੇ ਦੁਆਰਾ ਬਲੰਤੋ ਨੂੰ ਵਚਨ ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਸ ਨੂੰ 'ਤੀਵੀਆਂ ਵਰਗੇ ਮਰਦ' ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਨੁਵਾਦਕ ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ effeminate man ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਪਾਸਾਰ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਬਟਵਾਰੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗਿਆਲੇ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਲਈ ਨਾ ਬੋਲਣ ਨੂੰ 'ਤੀਵੀਆਂ ਵਾਲੀ ਗੱਲ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ not showing masculinity ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਰਵਾਇਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਦੀ ਸ਼ਰਤ 'ਤੇ ਇਹ ਅਨੁਵਾਦ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਅਨੁਵਾਦ ਵਰਗ ਦਾ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਭਾਵ ਤੋਂ ਭਾਵ ਅਨੁਵਾਦ ਵਰਗ ਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਅਨੁਵਾਦਕ ਸਰੋਤ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਦੇ ਇਕ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਟੀਚਾ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਸ਼ਬਦ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਬਲੰਤੋ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤੇ ਰੰਗ-ਰੂਪ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਠਕ ਦੇ ਤਸੱਵਰ ਵਿੱਚ ਪਰੀ ਵਰਗੀ, ਮੂਰਤ ਵਰਗੀ ਅਤੇ ਫੂਲਾਂ ਰਾਈ ਉਪਮਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਚਿਤਰਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਵਾਦਕ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ like a fairy, like an idol ਅਤੇ queen of flowers ਸ਼ਬਦ-ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀਆਂ ਉਪਮਾਵਾਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਟੀਚਾ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਫੂਲਾਂ ਰਾਈ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ queen of flowers ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਪਿੱਛੇ ਲੁਕੀ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਉਸ ਬਾਤ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਕ ਰਾਈ ਇੰਨੀ ਸੁਹਣੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਸਵੇਰ ਪੰਜ ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਤੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸਰੋਤ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਬਲੰਤੋ ਦੇ ਸੁਰੱਪਣ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਉਸ ਰਾਈ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਟੀਚਾ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤੁਲਨਾ ਗ਼ੈਰਾਜ਼ਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਗੁਜਰਨ ਨਾਲ ਬਲੰਤੋ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਘੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਉਸਦੇ ਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਟੱਬਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜੀਅ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦੇਣ ਦਾ ਕਰਾਰ ਹੈ ਜੋ ਉਸਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਅਵਾਜ਼ਾਰੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਵਚਨ

ਕਾਰਨ ਬਣੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਮੋਘੇ ਵਿੱਚ ਵਗਦੇ ਪਾਣੀ ਅੱਗੇ ਅਤੀ ਕਰੀਰ ਦੀ ਢਿੰਗਰੀ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਉਸ ਦੇ ਇਸ ਸੰਤਾਪ ਝੱਲਣ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ *ਤੇ ਹੁਣ ਗਿਆਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਬਰ ਦਾ ਘੁੱਟ ਭਰਦਿਆਂ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਬਾਰ੍ਹਵਾਂ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ- ਉਹੋ ਬਾਰ੍ਹਵਾਂ, ਜਿਹੜੇ ਵਰ੍ਹੇ, ਆਖਦੇ ਨੇ ਰੂੜੀ ਦੀ ਵੀ ਸੁਈਂ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।*⁸ ਅਨੁਵਾਦਕ ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਦਾ ਹੈ *Now for the past eleven years, they had been exercising nothing but the restraint. And it was the twelfth year when, as they say, the petition of the dung heap is also heard.*⁹ ਰੂੜੀ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ *dung heap* ਗ਼ਲਤ ਹੈ ਇਹ ਗੋਹੇ ਦੇ ਢੇਰ ਰੂਪੀ ਰੂੜੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇਹ ਲੋਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਪਾਤਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ ਸਬੰਧੀ ਮੰਗੀ ਸੁੱਖ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਗੋਹੇ ਦਾ ਢੇਰ ਲਿਖ ਕੇ ਅਨੁਵਾਦਕ ਨੇ ਇਸ ਕਹਾਵਤ ਦੇ ਮਾਅਨੇ ਹੀ ਬਦਲ ਦਿੱਤੇ ਹਨ।

ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਅਗਲੇ ਪਾਸਾਰ ਵਿੱਚ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਨੇ ਕਰੀਰ ਦੀ ਢਿੰਗਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਵਰਤ ਕੇ ਬਲੰਤੇ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਕਰਾਰ ਟੁੱਟਣ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਿਰ ਕਰੀਰ ਦੀ ਢਿੰਗਰੀ ਟੁੱਟ ਗਈ। ਅਰਥਾਤ ਸਹੁਰੇ ਅਤੇ ਦਿਉਰ ਦੀਆਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅੱਕ ਕੇ ਬਲੰਤੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਕਰਾਰ ਤੋੜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਸੇ ਵਿੱਚ ਪਾਗਲ ਹੋ ਕੇ ਉਹ ਸ਼ੇਰਨੀ ਬਣ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰਿਆਂ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦੀ ਹੈ। ਹੱਥਲੇ ਸਰੋਤ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਭਾਸ਼ਾ, ਲੋਕ ਅਖਾਣ ਤੇ ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਬਣਤਰ ਵਿੱਚ ਡੂੰਘੀਆਂ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪਾਠ ਦੇ ਟੀਚਾ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਤਕ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਲੰਤੇ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਲਈ ਨਿਕਲੇ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ *ਮੇਰੇ ਪਿਉ ਦਾ ਸਾਲਾ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ Brother-in-law of my father* ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ *ਹੁਣ ਆਓ ਕੋਈ ਸੱਗਾ ਰੱਤਾ, ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਤਾਂ ਲੱਗ ਕੇ ਵੇਖੋ...* ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ *Now let anyone of you, my bloody kinsmen, come anywhere me...* ਸੱਗਾ ਰੱਤਾ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ *bloody* ਗਾਲ੍ਹ ਰੂਪੀ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਪਿੱਛੇ ਅਨੁਵਾਦਕ ਦਾ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਕਸਦ ਹੈ। ਖਿੱਤੇ ਦੀ ਲੋਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਉਹ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹਨ ਜੋ ਸ਼ਗਨਾਂ ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ

ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਕੇ ਬਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਰਥਾਤ ਕੁੜੀ ਦੇ ਸਹੁਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਆਹਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਰੱਤੇ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸ਼ਗਨਾਂ ਵਾਲਾ ਲਾਲ ਰੰਗ ਹੈ ਜੋ ਭਾਵੇਂ ਗਾਲ੍ਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੇ ਹਾਲਾਤ ਮੁਤਾਬਕ ਗਾਲ੍ਹ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਅਨੁਵਾਦਕ ਨੇ *bloody kinsmen* ਕਹਿ ਕੇ ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਲੁਕੀ ਸਾਕਾਦਾਰੀ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਪਿੱਛੇ ਲੁਕੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਗਾਲ੍ਹ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਕਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਾਲ੍ਹ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਥਾਂ ਬਲੰਤੇ ਜਦ ਆਪਣੀ ਦਰਾਈ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਅਮੀਰ ਪੇਕੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ 'ਥੋਡੀ ਉਹ ਫੂਲਕਿਆਂ ਦੀ ਧੀ' ਕਹਿ ਤਾਹਨਾ ਮਾਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਥਾਂ ਅਨੁਵਾਦਕ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਅਣਗੌਲਿਆਂ ਕਰ ਕੇਵਲ *that daughter of yours* ਕਹਿ ਕੇ ਡੰਗ ਸਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਫੂਲਕਿਆਂ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਟੀਚਾ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਦਾ।

ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਵਿੱਚ ਇਕਹਿਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵੀ ਅਨੁਵਾਦ ਵਿੱਚ ਅਸੰਗਤਤਾ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਰੋਤ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਦੇ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਪਿੱਛੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਕੋਡ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਕੋਡਾਂ ਨੂੰ ਟੀਚਾ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਤਬਾਦਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਕਈ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀਆਂ ਡੂੰਘੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿਛੋਕੜ ਸਮੇਈ ਬੈਠੇ ਹਨ ਅਤੇ ਟੀਚਾ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮਹੱਤਤਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅਨੁਵਾਦ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਖਾਮੀਆਂ ਰਹਿਣੀਆਂ ਸੁਭਾਵਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਨੁਵਾਦਕ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਲਈ ਕੁਝ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਬਦਲਵੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਠ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲਿਆ ਵੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਈ ਥਾਈਂ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਅਨੁਵਾਦ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਈ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਬਾਜਰੇ ਦੇ ਸਿੱਟੇ (*ear of corn* ਅਸਲ ਅਰਥ ਮੱਕੀ), ਜਨ-ਮੁਰੀਦ (*soul mate of mine*), ਜਟੂਰੀਆਂ (*hair in a total disarray*), ਦਾਰੂ ਦਾ ਡਕਿਆ ਹੋਣਾ (*tipsy* ਅਸਲ ਅਰਥ ਹਲਕਾ ਜਿਹਾ ਨਸ਼ਾ ਹੋਣਾ) ਅਤੇ ਵੱਢ ਕੇ ਡੱਕਰੇ ਕਰਨਾ (*Buried alive* ਅਸਲ ਅਰਥ ਜਿੰਦਾ ਦਫਨਾਉਣਾ)। ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦ-ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਘੇਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੱਝੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਅਕਸਰ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਾਠ ਤੋਂ ਸਥਾਨਕ ਸੁਆਦ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਕਦਮ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵੱਧ ਅਨੁਵਾਦਕ ਦੀਆਂ ਉਹਨਾਂ

ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਲਾਘਾ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਅਧੀਨ ਉਸ ਨੇ ਕਈ ਠੇਠ ਮਲਵਈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਚੰਗਾ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਵਾਦ ਨੇੜਲੇ ਸਮਾਨਾਰਥੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਖੱਖੜੀ ਨੂੰ Muskmelon, ਟਿੱਡੀ ਪਲਪੀਹੀ ਸਮਝਣ ਨੂੰ better than an insect or an ant, ਢਿੰਗਰੀ ਨੂੰ Twig ਅਤੇ ਘੋਟੇ ਨੂੰ Pestle ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਜੋ ਅਨੁਵਾਦਕ ਨੇ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਰਥ ਸਮਝਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਹਨ।

ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪੁੱਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਵਾਦ ਇੱਕ ਅਭਿਆਸ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਾਠ ਦਾ ਅਰਥ ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਅਭਿਆਸ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੋ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਾਰਜ ਸਰੋਤ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਟੀਚਾ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੋ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਅਨੁਵਾਦਕ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਨੁਵਾਦ ਦੀਆਂ ਕਈ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰੋਤ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਾਹਿਤਕ ਅਨੁਵਾਦ ਅਨੁਵਾਦਕਾਂ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਵਾਦਕਾਂ ਨੂੰ ਸਰੋਤ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕ ਤੱਤ ਨੂੰ ਘਟਾਏ ਬਿਨਾਂ ਪਾਠ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸੰਚਾਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਅਨੁਵਾਦ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੇ ਅਨੁਵਾਦਕਾਂ ਲਈ ਕਈ ਉਪਯੋਗੀ ਮਾਡਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਮਾਡਲਾਂ ਨੇ ਸਮਕਾਲੀ ਅਨੁਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਬਣਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਮਾਡਲਾਂ ਅਧੀਨ ਅਜੇ ਵੀ ਕਈ ਖੇਤਰ ਹਨ ਜੋ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਸਰੋਤ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਅਤੇ ਟੀਚਾ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਠ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਅਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਘਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਹਵਾਲੇ

- 1 Bassnett. S, Comparative Literature: A Critical Introduction, Oxford Blackwell Publishers, 1993, p 21
2. <https://www.getblend.com/online-translation/>
3. Das. B. K, A Handbook of Translation Studies, Atlantic Publishers, New Delhi, 2008, p 3
4. Amira Usmaan, Translation Journal, Oct 2017, Definition of Translation, p 23
5. Abdellah. A. S, Translation Journal, Oct 2002, What Every Novice Translator Should Know, p 56

6. El Shafey, Compounding in English and Arabic, Implications for Translation Methodology, M.A. Thesis, Faculty of Arts, Cairo University.
7. Rana Nayyar, Earthy Tones, S. Balwant for Fiction House, Delhi, 2002, p (iii)
8. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ, ਓਪਰਾ ਘਰ, ਯੂਨੀਸਟਾਰ ਬੁੱਕਸ ਪ੍ਰਾ. ਲਿ, ਪੰਨਾ 6
9. Rana Nayyar, Earthy Tones, S. Balwant for Fiction House, Delhi, p 84